

S. Gy.

MÁRIA HADNAGY UR.

92
Lebstück Maria
"1922"

Az újságok hírül adták, hogy Ujpest városa emléktáblával akarja megjelölni a Csokonai-utca egyik régi házát, amelynek hosszú ideig lakója volt Lebstück Mária 48-as honvédhadnagy.

Mária? És hadnagy? Ugy hangzik, mintha korunk valamelyik vidám színműírója találta volna ki ezt a furcsa párosítást. Pedig Mária hadnagy úr története igaz, szerepét a történelem színpadán, a magyar szabadságharc nagy tragédiájában játszotta el. S nem is Lebstück Mária volt az egyetlen, aki atillában, fegyverrel a kezében, férfimódra küzdött egy tragikus kis nép élet-halál harcában.

A magyar asszonyok általában sokkal nagyobb szerepet játszottak a 48-as szabadságharcban, mint amennyiről az utódok tudnak. Az ország minden részében sebesülteket ápoló nőegyletek keletkeztek, később valamennyi tábori kórház élére, főápolónői minőségben, Meszlényiné Kossuth Zsuzsanna, Kossuth Lajos nővére állt. Amikor Buda városa fölhívást intézett a lakossághoz, hogy „mindenk, aki hazájának e részben is szolgálni óhajt, a reggeli órákban sáncsásra a Gellérthegy déli oldalán ásóval ellátva vagy anélkül jelenjen meg”, tömegesen jelentkeztek hölgyek, köztük Károlyi György grófné és Batthyány Lajosné grófné, akik asszonytársaikkal együtt lapátolták a földet, tolták a talicskát.

De voltak olyan bátor nők is, akik nem rettentek vissza a háború férfimesterségétől s maguk is a harcolók sorába, rendes katonai szolgálatba álltak. 1849 májusában, a szabadságharc legdicőségesebb időszakában, Kolozsvárott egész tömege a hadbavonulásra kész nőknek jelent meg Csány László a Bem mellett működő polgári biztos előtt s kijelentették, hogy bizonyos különítmények mintájára ők is különcsapatot akarnak alakítani. Csány tulságosan merésznek tartotta ezt az ötletet s azt felelte, hogy ezekben a vészes napokban mégis csak szívesebben adja a fegyvert erős férfikézbe, hanem ha szolgálni akarják a hazát, varrásban, mosásban, betegápolásban s más efféle női munkában segídkezzenek rendes napidijért. A harcias amazonok így kénytelenek voltak letenni a történelemben talán egyedülálló tervükről.

Egyesek azonban mégis csak kaptak fegyvert. A Hunyady-honvédek sorában több nő szolgált, persze, nyilván kimélték őket s így nevezetesebb haditetteket nem volt alkalmuk elkövetni. Némely nőhonvédet névről is ismerünk: így Bányai Juliót, Jagello Apollóniát, Pffifner Paulát, Szentpály Jankát. Fölvették az atillát s a főtisztek azt hitték, hogy rózsásarcu fiatal legénykéek feszengenek a honvédruhában.

Leghíresebb lett valamennyiük között Lebstück Mária. A forradalom idején 20—22 éves lehetett a csinos zágrábi leány, akinek szüleiről, otthoni életéről semmit sem tudunk. Nyilván az az áramlat ragadta el az ő lelkét is, amely a negyvenes években egész Európa ifjúságát hevítette s amely a legfőbb, legszentebb életideálnak a szabadságot vallotta. A forradalmak egymásután robbantak ki Itáliában, Franciaországban, Németországban, Bécsben, Pesten... az új szabadságesszme áttörte az abszolutizmus sokáig ellenálló, kemény falát. Természetesen minden nemzet ifjúsága elsősorban a maga népének szabadságáért állt ki a barrikádokra, de az eszme ereje sokakat tulleltített országuk határán, ahogy a mi szabadságharcunkban is lengyeltől angolig a legkülönbözőbb népek fiai állottak fegyveresen mellénk. Mária először a bécsi októberi forradalomban tünt föl, majd mikor Windischgrätz a hetekig hőiesen ellentálló várost megadásra kényszerítette s a rettenetes megtorlás megkezdődött, ahogy jött, el is tünt. Némokára Győrben látjuk a német légió egyenruhájában. Novemberben magyar szolgálatba lép: a Pozsonyban felállított tiroli vadászászló-

Lebstück Mária.

aljba osztják be. A zöldgalléros szürke kabát, a piros tollas kalpag ettől kezdve nem Lebstück Máriát fedi, hanem „Károly vadászt”. Carl néven lesz rövidesen ismeretes a rettenthetetlen bátorsága, mindenre vállalkozó ifjú katoná.

Már a háború kezdetén, 1848 novemberében kitűnt az osztrák határszéli csatározásokban. Az osztrák invázió még nem kezdődött meg, csak egyes csapattek igyekeztek a magyar seregben nyugtalanságot kelteni. Görgey ép ezért elrendelte az utak eltorlaszolását, a hidak elrombolását a Morva vize fölött. Egy ködös novemberi hajnalon valaki szurkos koszorúval a dévényujfalusi hid közepére lopakodott s a hidórség egyszerre csak azt vette észre, hogy ég a hid a háta mögött. Az égő hidról egy sötét árny menekült, aki nem volt más, mint Carl vadász. Az osztrák hidászok nyomban hozzáláttak az oltáshoz, de a felbukkanó tiroli vadászok lövései elkergették őket. A megdördülő magyar ágyuk gránátlövései aztán végkép befejezték az égő hid elrombolását.

Carl ezután résztvett Görgey hadseregének megrendítő és hősi felvidéki visszavonulásában, s a sok apró összeütközésben vitézül megállta helyét. Különösen Szélnánál tünt ki, ahol a kis bányaváros görbe utcáin másfél órai harc fejlődött ki. A magyaroknak végül is el kellett hagyniuk a városkát, de Carl bátorsága elismeréseként maga Görgey nevezte ki fővadásszá.

Legfőnyesebben — s legdösebben — azonban a nagy kápolnai csatában viselkedett. Ebben az eldöntetlen ütközetben, mely mindkét fél részéről oly súlyos áldozatokat követelt, Carl zászlóaljja a verpeléti major ellen indult rohamra. Carl fővadász azonban valahogy elmaradt néhány ezer lépéssel s egyszerre csak azt vette észre, hogy három osztrák dragonyos fogja körül. Lélekjelenléte azonban nem hagyta el: nem adta meg magát, hanem kardot rántva, két lovast földre terített, a harmadik pedig, a vadász segítségére jövő csapatot látva, vad futásnak eredt.

Carl maga is könnyebb sebet kapott, de azért tovább is résztvett a csatában, amíg a kétnapos harcban kimerült zászlóalját a vasasok szét nem szórták. S ekkor, amikor mindenki csak a maga élete mentéséről gondoskodott, amikor a vezénylő Dembinszkynek saját kardjával kellett visszakergetnie a futókat, Cariban a férfi hősiségét föl-váltotta a női szív hősisége. A csatater tele volt sebesültekkel, halottakkal, akiknek mentésére senki se gondolt. Carl, — vagy most már inkább Mária — mint az egykor lapok is hírül adták, egymaga nyolcvanhat sebesültet szedte össze és szállított Tiszaföldvára. Hősies szereplésének híre gyorsan elterjedt a táborban s néhány nap múlva a kitüntetettek lajstromában állt a neve: a fővezér hadnaggyá léptette elő. Sebesülése miatt egyideig harcképtelen volt, majd fölépülve Debrecenbe ment s megkérte Kossuthot, hogy ezental tiszta magyar alakulatnál, a huszároknál szolgálhasson. Része lehetett kérsében egy csinos huszárkapitány iránt érzett szerelmének is, akinek századában vitézen szolgált egészen Budavár bevételéig. A szerelem azonban ugy-látszik csalódással járt, — az ostrom után Mária hadnagy letette az egyenruhát és férjhezment egy tüzéror-naggyhoz.

A világosi katasztrófa után férjét is elfogták az osztrákok. Aradra hurcolták és 1850-ben lázadó gyanánt többévi várfogságra ítélték. Máriát is följelentették, de mikor az őrzőjét megjelent a kis aradi házban, ahol az aggódó feleség a híreket leste a vész-törvényszék ítéletéről, a katonák egy sápadt asszonyt találtak a paraszti ágyban, aki mellett a bölcsőben ott ringott ujszülött gyermeke...

S. Gy.

